

Rutin för visseblåsning i Klippans kommun

Visselblåsning

Inledning

Det är viktigt att kommunens verksamhet liksom rättssäkerheten och demokratin har förtroende hos allmänheten. Missförhållanden och oegentligheter kan orsaka allvarliga skador och det är viktigt att arbetstagare kan påtala missförhållanden i den verksamhet där de deltar, så att kommunen får kännedom om och kan vidta åtgärder mot dem. Alla anställda i Klippans kommun ska uppleva att de kan föra en öppen dialog om situationen på sin arbetsplats och att vi har ett öppet samtalsklimat inom våra olika verksamheter.

I vissa situationer är det dock svårt att rapportera om missförhållanden öppet och där kommer visselblåsarfunktionen in. Klippans kommun tar visselblåsning på stort allvar. Syftet med vår visselblåsningfunktion är att fånga upp och agera på signaler om eventuella missförhållanden i kommunens verksamhet. Du kan vara anonym som visselblåsare och funktionen omfattar i huvudsak anställda men även andra som har en arbetsrelaterad koppling till verksamheten, t.ex. arbetssökande, praktikanter, konsulter och förtroendevalda.

Det är bara allvarliga missförhållanden som kan anmälas, och det ska finnas ett allmänintresse av att de anmäls. Det kan till exempel vara frågan om ekonomisk brottslighet eller korruption.

Syftet med visselblåsarfunktionen är inte att allmänheten ska kunna anmäla generellt missnöje med kommunen eller dess verksamhet, utan att arbetstagare ska kunna rapportera om missförhållanden. Allmänna synpunkter mot kommunen hanteras därför inte inom ramen för visselblåsarfunktionen.

Inte heller omfattas normalt sett frågor som gäller den enskilde anställdes egna arbets- eller anställningsförhållanden, utan detta ska hanteras enligt de vanliga arbetsrättsliga och arbetsmiljörättsliga reglerna.

Visselblåsningar hanteras och utreds av en oberoende part och det säkerställer att visselblåsare kan vara anonyma. Den oberoende parten återrapporterar till en förtroendegrupp i kommunen som i sin tur rapporterar till kommunledningen.

Visselblåsarskyddet

Kommunen har en skyldighet att på ett rättssäkert sätt hantera anmälningar från visselblåsare. Visselblåsning innebär att anställda eller andra med motsvarande ställning ska kunna rapportera till ledningen om att det finns missförhållanden i verksamheten. Eftersom många är rädda för straff eller andra repressalier när de gör en sådan rapport, är det viktigt att visselblåsning ska kunna ske anonymt.

Sverige har under ett antal år haft en reglering med skydd för visselblåsare, men i december 2021 infördes en ny lag som även ger instruktioner kring hur rapporteringskanalerna ska se ut och att visselblåsares identitet ska omfattas av sekretess. Lagen (2021:890) om skydd för personer som rapporterar om missförhållanden, eller visselblåsarlagen, innebär ett bättre skydd

för den enskilde och ett tydligare krav på hur uppgifter som rapporteras ska hanteras. Den nya lagen bygger på ett EU-direktiv, vilket innebär att motsvarande reglering även ska finnas i alla andra EU-länder.

Syftet med regleringen kring visselblåsning är att arbetstagare ska kunna slå larm om missförhållanden, utan att riskera repressalier från arbetsgivarens sida. Skyddet är särskilt starkt för oss som är anställda inom offentlig sektor, eftersom vi även har en meddelarfrihet enligt grundlagen.

Vad är missförhållanden?

Visselblåsarlagen gäller rapportering av missförhållanden där det finns ett allmänintresse av att de kommer fram. Det kan vara fråga om ett handlande eller att någon inte har handlat som den ska. Det bör vanligtvis gälla allvarliga missförhållanden. Exempelvis kan det avse ekonomisk brottslighet som korruption, bokföringsbrott, bedrägeri eller mutor. Det kan också vara frågan om enskildas liv och hälsa, t.ex. stora brister i säkerheten på arbetsplatsen eller allvarliga former av diskriminering eller trakasserier. Även andra lagbrott, allvarligare tjänstefel och avvikelser mot interna regler och riktlinjer ska anmälas om de är allvarliga.

Det kan också vara frågan om missförhållanden som strider mot EU-rättsliga ramverk och som är direkt tillämpliga i medlemsstaterna, t.ex. bestämmelser inom offentlig upphandling, miljöskydd, livsmedelssäkerhet, folkhälsa och skydd för privatlivet och personuppgifter.

Missförhållandena behöver inte vara kopplade till en person i ledande position eller någon som har en nyckelfunktion i verksamheten.

Vem kan anmäla missförhållanden?

Rapporteringen enligt visselblåsarlagen gäller i ett arbetsrelaterat sammanhang. Den huvudsakliga gruppen som skyddas av visselblåsarlagen är anställda, men även andra grupper omfattas. Arbets sökande som söker jobb hos kommunen, egenföretagare och konsulter som har uppdrag inom kommunen, volontärer inom våra verksamheter, praktikanter som har praktik hos kommunen, samt personer som ingår i våra förvaltnings- och ledningsorgan dvs. våra förordningsvalda – alla dessa kan anmäla missförhållanden och ha rätt till skyddet för visselblåsare. Skyddet gäller även efter att personen har lämnat verksamheten som den rapporterar om.

Skyddet gäller däremot inte för t.ex. elever, patienter eller medborgare i allmänhet som inte arbetar i verksamheten.

När kan du inte anmäla missförhållanden?

Om du arbetar inom en verksamhet som har kvalificerad tystnadsplikt som enligt offentlighets- och sekretesslagen inskränker rätten att meddela och offentliggöra uppgifter så får du inte bryta mot den tystnadsplikten. Du får heller inte bryta mot tystnadsplikten enligt lagen om försvarsuppfinningar, eller lämna ut handlingar som innehåller sekretessbelagda uppgifter.

I annat fall än dessa får du inte göras ansvarig för att ha åsidosatt tystnadsplikten, förutsatt att du hade skälig anledning att anta att din rapportering av informationen var nödvändig för att avslöja missförhållandet som du har rapporterat.

Vem är skyddad från repressalier?

Alla de som kan anmäla missförhållanden inom kommunen har rätt till skyddet från repressalier, förutsatt att övriga förutsättningar är uppfyllda.

Dessutom finns ett skydd mot repressalier för personer som bistår vid rapporteringen, t.ex. kollegor, förtroendevalda eller skyddsombud, men även personer som har koppling till den rapporterade personen, som en anhörig, liksom juridiska personer som den rapporterade personen äger, arbetar för eller på annat sätt har koppling till i ett arbetsrelaterat sammanhang.

Även om det senare visar sig att informationen du lämnat varit felaktig kan du omfattas av skyddet, om det har skett av misstag och du när du gjorde rapporteringen hade skälig anledning att tro att den information som du rapporterat var sann.

Du skyddas däremot inte om du avsiktligt eller medvetet rapporterar felaktig eller vilseledande information, och i en sådan situation finns även sanktionsbestämmelser som kan användas emot dig. Du skyddas inte heller om du begår brott genom visselblåsningen eller när du inhämtar information för att göra visselblåsningen.

Vad innebär skyddet?

När du har gjort en rapport om missförhållanden, och uppfyller kraven i övrigt, innebär lagen att det är förbjudet för arbetsgivaren att utsätta dig för repressalier. Repressalier är de flesta typer av åtgärder som någon vidtar på grund av rapporteringen eller underlåtenhet att vidta åtgärder och som kan innebära skada eller men. Det finns många saker som är negativa för personen som omfattas, t.ex. att den sägs upp, inte befordras, eller att få ändrade arbetsuppgifter. Arbetsgivaren får alltså inte säga upp eller omplacera dig på grund av visselblåsningen. Arbetsgivaren får inte heller hindra eller försöka hindra rapporteringen. Skyddet gäller också när någon vänder sig till sitt fackförbund för samråd kring rapporteringen.

Om arbetsgivaren bryter mot skyddet mot repressalier kan den bli skadeståndsskyldig. Det ska dock vara arbetsgivaren eller någon representant för den, t.ex. en chef, som utsätter dig för repressalier för att det ska gälla. Är det istället fråga om t.ex. utfrysning av kollegor är det inte en repressalie i visselblåsarlagens mening, utan detta ska hanteras inom ramen för det strategiska arbetsmiljöarbetet genom t.ex. utredningar om och åtgärder mot kränkande särbehandling.

Samtidigt som den nya visselblåsarlagen införs så görs ändringar i offentlighets- och sekretesslagen som innebär att din identitet som visselblåsare skyddas. Det innebär att din identitet inte får lämnas ut om någon begär ut visselblåsarrapporter som offentliga handlingar. Även andra enskilda personer i rapporten skyddas av sekretessen.

Rapporteringskanaler

Intern rapportering

Kommunen är skyldig att ha en intern rapporteringskanal som gör det möjligt för arbetstagare att slå larm om missförhållanden. Man ska kunna slå larm både muntligt, skriftligt eller vid fysiskt möte. Visselblåsarfunktionen ska kunna ta emot rapporter om missförhållanden och ha kontakt med visselblåsare, följa upp det som rapporterats, och lämna återkoppling om uppföljningen till den som slagit larm.

För att ta hand om rapporteringskanalen får kommunen utse anställda eller anlita någon extern som tar hand om det för vår räkning. Klippan har anlitat en advokatbyrå som tar hand om och utreder visselblåsning inom kommunen. De personer som arbetar med rapporteringskanalen ska vara oberoende och självständiga och har mandat att inleda och avsluta utredningar utan verksamhetsutövarens godkännande. Dessa personer ska inte heller kunna straffas för att de utför sina uppgifter.

Den som arbetar med den interna rapporteringskanalen, dvs. i första hand den advokatbyrå som kommunen har anlitat, är den som tar emot rapporter, har kontakt med rapporterande personer, följer upp det som rapporteras och återkopplar till de rapporterande personerna. Den som arbetar med rapporteringskanalen rapporterar i första hand till kommunledningen.

Funktionen gäller för alla våra nämnder och förvaltningar.

Extern rapportering

Förutom kommunens egna interna rapporteringsfunktion finns en extern rapporteringskanal, vilket innebär att det är möjligt att slå larm till en statlig myndighet som regeringen har utsett att ta emot visselblåsarlarm. Denna myndighet ska ta emot, följa upp och lämna återkoppling på rapporter om missförhållanden inom sina områden. I visselblåsarförordningen specificeras ett antal myndigheter som har ansvar för vissa områden, men för kommunens del kommer det i de flesta fall vara [Arbetsmiljöverket](#) som är extern rapporteringskanal.

Det är du som visselblåsare som själv väljer om du vill rapportera internt eller externt.

Offentliggörande

Om du har rapporterat till den externa rapporteringskanalen och inte skäligen åtgärder har vidtagits, eller om du inte har fått återkoppling inom rimlig tid, har du rätt att larma om missförhållandena offentligt och ändå ha rätt till visselblåsarskyddet. Normalt sett är tiden för återkoppling tre månader, men i vissa fall kan det räcka att den externa kanalen återkopplar inom sex månader om du har fått information om det.

Ett undantag från regeln om att du ska ha rapporterat externt först, liksom från regeln om återkoppling i rimlig tid, finns när det gäller överhängande eller uppenbar fara för liv, hälsa, säkerhet eller risk för omfattande skada i miljön.

Samma sak gäller om man har skälig anledning att tro att en extern rapportering skulle innebära en risk för repressalier eller till att missförhållanden inte skulle avhjälpas på ett effektivt sätt.

Skyddet enligt visselblåsarlagen innebär inte att det grundlagsstadgade meddelarskyddet förändras. Redan sedan tidigare finns alltså ett grundlagsskydd när det gäller att offentliggöra eller meddela uppgifter för publicering i media.

Klippans visselblåsarfunktion

Så här gör du din anmälan

- **Anmälan:** Din visselblåsning gör du via länk på hemsidan. Anmälan går [direkt till advokatfirman Dahlgren & Partners](#) som utreder den.
- **Bekräftelse:** Du ska få bekräftelse på att din anmälan är mottagen inom sju dagar.
- **Anonymitet:** Om du vill ange en e-postadress som kommunen kan återrapportera till dig på, men vill vara anonym, kan du skapa en e-postadress som inte går att koppla till dig. I anmälningsformuläret finns instruktioner för att säkerställa att du kan vara anonym. Formuläret är uppbyggt så att din IP-adress och andra uppgifter inte kan spåras. Vill du vara säker på att du förblir anonym bör du vara noga med att inte ange uppgifter i din anmälan som går att koppla till dig.

Så här hanteras din anmälan

- **Inledande bedömning:** Advokatfirman gör inledningsvis en bedömning av om anmälan ska utredas vidare eller inte. Om du har angett att du vill vara anonym så kommer bara advokatfirman att hantera uppgifterna om dig.
- **Rapport till kommunen:** Efter det lämnar advokatfirman sin utredning till kanslichefen med en rapport där den också anger sin rekommendation på lämplig åtgärd. Det kan vara fråga om interna åtgärder inom kommunen eller fortsatt utredning hos advokatfirman.
- **Diarietföring:** När advokatfirman utrett anmälan skickas den till kommunens kansliavdelning för diarietföring. Även rapporter som inte leder till någon utredning lämnas till kommunen.
- **Förtroendegrupp:** Efter det samordnar kanslichefen den fortsatta interna handläggningen och sammankallar kommunens förtroendegrupp som ska hantera visselblåsningen vidare, om så behövs. Förtroendegruppen ska utreda konsekvenserna av anmälan för Klippans kommun och vidta de åtgärder som är relevanta. I förtroendegruppen ska alltid HR-chef och facklig representant delta. Beroende på frågeställningen kan även ekonomichef och säkerhetschef ingå. Deltagarna i förtroendegruppen kan delegera sitt deltagande och har mandat att ta in fler funktioner beroende på vad utredningen visar. Till exempel kan kommunikationsavdelningen behöva meddelas och en kommunikationsplan behöva upprättas.
- **Rapport till ledningen:** När förtroendegruppen har gjort sitt arbete rapporterar kanslichefen till kommundirektören och kommunens ledningsgrupp som i sin tur ansvarar för fortsatt handläggning i enlighet med kommunens Riktlinjer för att förebygga oegentligheter

och korruption i Klippans kommun. Vid misstanke om brott ska alltid en polisanmälan göras.

- **Handlingar kan komma att lämnas ut:** Eftersom kommunen är en myndighet ska inkomna handlingar ses som allmänna handlingar och dessa kan komma att lämnas ut. Skyddet för visselblåsare innebär dock att uppgifter om enskilda personer ska sekretessbeläggas, både uppgifter om den som rapporterar och om andra enskilda i ärendet.
- **Återrapporering:** Som anmälare ska du i normalfallet få återkoppling på din rapportering inom tre månader. I vissa fall kan det räcka att återkopplingen sker inom sex månader, men då ska du ha fått information om det i förväg. Om du har angett att du vill vara anonym så kommer återkopplingen till dig ske av advokatfirman.

Vill du läsa mer?

Om du vill läsa mer om visselblåsning och ditt skydd som arbetstagare så hittar du visselblåsarlagen, eller [lagen](#) (2021:890) om skydd för personer som rapporterar om missförhållanden, på riksdagens hemsida liksom den tillhörande visselblåsarförordningen, eller [förordningen](#) (2021:949) om skydd för personer som rapporterar om missförhållanden.

Reglerna om sekretesskydd för visselblåsares identitet finns i 17 kap. 3 b §, 32 kap. 3 b §, och 36 kap. 4 § offentlighets- och sekretesslagen (2009:400).

Hantering av visselblåsning ska också alltid förhålla sig till dataskyddsförordningen, GDPR.